

שותפות יהודית ערבית במדיניות רבין שעתיים

מטרות:

1. למידה על המיעוט הערבי והיחס אליו בדמוקרטיה הישראלית כיום
2. בחינת היחס לערבים כיום מול היחס בממשלת רבין של 1992

מהלך:

1. כל זוג מקבל קישור (אפשר לשלוח בוואצאפ או במייל) סטטוס מהפייסבוק לקריאה.
אחרי הקריאה כל זוג עונה על כרטיסיה : (20 דק')

שלום חברים יקרים!

1. מה דעתכם על הפוסט ועל הכותב/ת שלו?
2. האם קיימת במקרה המתואר בפוסט פגיעה בזכות של אדם במדינה דמוקרטית? איזו?
3. על איזה רקע נפגעה זכותו של האדם?
4. גבשו עמדה משותפת בנוגע למקרה וכתבו תגובה לפוסט המקורי.

להלן קישורים לפוסטים בפייסבוק:

- א. <https://www.facebook.com/roy.hasan.549/posts/982572431786548>
- ב. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1075389829214075&set=a.113986385354429.26862.100002292054448&type=3&theater>
- ג. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10153095117148078&set=a.47880628077.55459.694988077&type=3&theater>
- ד. <https://www.facebook.com/Ahmad.Amer.1989/posts/10153845711475747?pnref=story>
- ה. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10205866488815047&set=a.4491426337417.164499.1643031868&type=3&theater>

2. צופים יחד בקטע מפרק של הסדרה "עבודה ערבית" מאת סייד קשוע (עד דקה 15: 7):

<https://www.youtube.com/watch?v=Cdp1c8ilCCU>

משוחחים : (30 דק')

- דרך הפרק : איך נתפס המיעוט הערבי בחברה הישראלית?
- אילו זכויות דמוקרטיות של ערביי ישראל נפגעות בפרק?
- האם המציאות המתוארת בפרק מעידה על תופעה חברתית?
- יש לכם דוגמאות?

3. קוראים את הטור של סייד קשוע "זה נגמר", יולי 2014.

רקע לטור : **סייד קשוע עזב את ישראל** - עם ימיה הראשונים של "מבצע צוק איתן", לנוכח קריאות גזעניות רבות כלפי המגזר הערבי, החליט הסופר והעיתונאי המוערך לעזוב את הארץ, וזאת לאחר שטען בטור שכתב למוסף "הארץ", כי הניסיון שלו לחיות חיים משותפים עם יהודים נגמר, ושהשקר שסיפר לילדיו אודות עתיד בו ערבים ויהודים חולקים את אותה הארץ בשוויון, ללא הבדל בין דם לדם, נגמר גם הוא. לטענתו של קשוע, הוא יקדיש את השנה הבאה בלאמץ את האנגלית כשפה חדשה לכתובה, על אף המאמץ הדרוש לסופר שכתב בעברית .

<http://www.haaretz.co.il/magazine/sayed/.premium-1.2366140>

משוחחים : (40 דק')

- למה המיעוט הערבי נמצא בלב הקושי להשתלב בדמוקרטיה הישראלית?
- איך הפגיעה בציבור הערבי בישראל קשורה לדמוקרטיה?
- אילו ערכים בדמוקרטיה נפגעים?
- האם רק הציבור הערבי נפגע מהפגיעה בדמוקרטיה?
- יש לכם דוגמאות למיעוטים נוספים שנפגעים בישראל של היום?
- איך צריך להראות יחס למיעוטים בדמוקרטיה מתוקנת?

4. קוראים קטע מתוך "ממשלת רבין והציבור הערבי" ומשוחחים : (30 דק')

- לאילו דברים במדיניות רבין ביחס לציבור הערבי אתם מתחברים ולמה?
- האם החזון של רבין לשילוב המיעוט הערבי בחברה הישראלית נראה ריאלי ביחס למציאות שאנחנו רואים היום?
- איזה כוח יש לנו בעיצוב יחסי יהודים-ערבים בחברה הישראלית?

עזרים : מקרון, רמקולים, פרק של "עבודה ערבית", טקסטים לחניכים ולמדריכים, קישורים לפייסבוק מוכנים לשליחה מהפלאפון או המחשב, כרטיסיות לזוגות.

זה נגמר / סייד קשוע

3.7.2014

הגעתי לדקה ה-90. אני צריך לעוף מפה ואולי לא לחזור. הניסיון של חיים משותפים עם יהודים כשל. אין עתיד.

אני לא מסוגל לכתוב מילה אחת. אני אחכה שהבנים שלי יחזרו מהקייטנות, אולי אז אני אצליח קצת להירגע. לא הייתי צריך להקשיב לאשתי, לא הייתי צריך לתת להם לצאת לקייטנות, לא היום, לא עכשיו. את הילדה הגדולה השארתי בבית. היא כבר נערה, וזה כבר היה יכול להיות באמת יותר מדי. "אבל למה?" היא צעקה בבוקר כשהיתה כבר עם התיק על הגב בדרך החוצה לקורס המש"צים שלה. "כי ככה", אמרתי לה, וחזרתי לחדשות.

עוד מעט הילדים שלי יחזרו, ואנחנו ניסע מכאן. לא מעניין אותי מה אשתי תגיד הפעם, לא אכפת לי, היא יכולה להגיד שוב שאני פרנואיד, שאני היסטרי, שאני מכתוב לכולם מה לעשות בהתאם לפחדים שלי. לא מעניין אותי, אני לא משאיר את הילדים שלי בירושלים. אני תכף אכין להם תיקים, ואיך שהם חוזרים מהקייטנות אני נוסע יחד איתם להורים שלי. היא יכולה להישאר בירושלים אם היא רוצה, אני כבר לא יכול להישאר כאן יותר. אני אהיה בטירה עם הילדים, יומיים שלושה, שבוע. ואולי אני לא אחזור בכלל. מה יש לי לחפש בירושלים? הרי עוד חודש אני סס, אני צריך להתקשר לסוכנת הנסיעות שלי ולבדוק כמה יעלה לי להקדים את הטיסה.

אני צריך גם להתקשר למתווך הדירות ולהגיד לו שהשכירות אינה מוגבלת יותר לשנה, שהשוכרים יכולים להישאר כמה שהם רוצים, כי אני לא חוזר לבניין הזה יותר, לא חוזר לשכונה הזאת יותר, לא חוזר לירושלים יותר ואולי לא אחזור לכאן בכלל. אולי אני אגיד למתווך שבמקום שוכרים שיחפש קונים.

אני אעשה הכל בשביל לא לחזור לכאן. אני חייב לעבוד על האנגלית שלי שם. אני מוכרח להתחיל לקרוא רק באנגלית ולכתוב רק באנגלית. את השנה הבאה אני אשקיע באימוץ שפה חדשה לכתובה. אני יודע שזה מסובך - עברתי את זה כבר עם העברית - אבל אין ברירה. אני לא יודע כמה אני יכול עוד לכתוב בעברית, אני לא יודע כמה דוברי העברית עוד ירצו לשמוע אותי, אני לא בטוח אם יישאר טעם שאני אפנה אליהם בכלל. אני אכתוב באנגלית, אני אתחיל לכתוב סיפורי אהבה, מזג האוויר יהיה מאורע מחולל, השלג יהיה דמות מרכזית. אני אכתוב באנגלית על חוויותיו של מהגר לארץ חדשה, על מבקש מקלט מדיני, על פליט מלחמה. אני אכתוב באנגלית על הארץ שנשטתי, אנסה לכתוב את האמת, אשתדל לדייק בפרטים בתקווה שמישהו שם יאמין לי שזה באמת קרה, אני אכתוב על ארץ רחוקה בה ילדים נורים, נשחטים, נקברים ונשרפים והקוראים ודאי יחשבו שאני מחבר ספרי פנטזיה.

ומי אמר שאני צריך לכתוב בכלל? אני אלמד קצת באוניברסיטה ואחר כך אמצא לי עבודה. אני יכול לעשות כל דבר, לא אכפת לי. אני מוכן לשטוף צלחות, להחליף צמיגים ולנקות שירותים. אני

יכול להיות נהג מונית ולגור בצנעה בעיירה קטנה, אני אהיה נהג אדיב עם מבטא. אם הנוסעים ידברו איתי אני אענה להם בחזרה, ואם ישאלו מאיפה המבטא, ומאיזו ארץ אני בא, אספר להם שאני בא ממקום מיוחד בו אנשים בחליפות ומדים קוראים להמונים לשנוא, להרוג, לגזול ולנקום, לפעמים בשם הדת, לפעמים בשם הלאום, והכל למען עתיד הילדים של המקום.

במונית אני אקשיב רק למוזיקה, מצדי שזו תהיה אפילו מוזיקת קאנטרי, אבל לעולם לא לחדשות. אסור לי לדעת מי הם הפוליטיקאים של המקום החדש, אסור לי להכיר את שמות כתבי החדשות, המגישים והפרשנים, אסור לי להתעניין בדעותיהם, בעמדותיהם ובהשקפת עולמם. אני אשתדל להיות שם לעולם תייר. לא לקחת ללב, ולעולם לא להרגיש שייך.

עוד מעט הילדים יחזרו הביתה ואני אקח אותם לטירה. אני לא רוצה להישאר כאן עוד דקה אחת. אני אתקשר לסוכנת הנסיעות, אולי היא יכולה להוציא אותנו כבר מחר. אשתי תצעק שיש לה עבודה עד סוף החודש ושהיא התחייבה. היא יכולה להישאר כאן אם היא רוצה, היא יכולה להצטרף אלינו בחודש הבא.

"מה את לא מבינה?" אמרתי לה בבוקר כשהתחננתי שלא תצא לעבודה, "זה נגמר".

"אתה נורמלי?" היא צעקה עלי בחזרה, "מה נגמר לעזאזל?"

ואני שתקתי וידעתי שהניסיון שלי לחיות חיים משותפים נגמר. שהשקר שסיפרתי לילדים שלי אודות עתיד בו ערבים ויהודים חולקים את אותה הארץ בשוויון נגמר. רציתי להגיד לאשתי שזהו נגמר, שהפסדתי במלחמה הקטנה שלי, שכל מה שאמרו לי מאז הייתי בעצמי נער מתממש מול עיני. שכל אלה שסיפרו לי שיש הבדל בין דם לדם, בין אדם לאדם, צדקו. שכל אלה שאמרו לי שאין לי מקום אחר מלבד טירה דיברו אמת. אבל לא אמרתי לה דבר מלבד, "שיהיה לך בהצלחה בעבודה", התנצלתי שאני מגזים עם החרדות שלי והוספתי שאני יודע שהכל יהיה בסדר.

עוד מעט הילדים שלי יחזרו מהקייטנה ואני אקח אותם הרחק מכאן. עכשיו אני בבית עם ילדתי הגדולה. היא כועסת ומסתגרת בחדרה. דפקתי בדלת בעדינות והיא לא ענתה, ישבה עם המחשב במיטה שלה. ישבתי לידה במיטה, יודע שאני הולך להגיד לה את המשפט שאבי אמר לי כשהייתי נער בגילה. זה היה ביום הראשון שלי בלימודים בפנימייה ירושלמית דוברת עברית בלבד. אבא שלי הסיע אותי מטירה ורגע לפני שנפרד ממני בפתח הפנימייה הוא אמר לי כך: "תזכור, בשבילם אתה לעולם, אבל לעולם, תישאר ערבי, הבנת?"

"הבנתי", אמרה הילדה שלי וחיבקה אותי חזק, "הבנתי את זה כבר לבד".

שלום חברים יקרים!

5. מה דעתכם על הפוסט ועל הכותב/ת שלו?
6. האם קיימת במקרה המתואר בפוסט פגיעה בזכות של אדם במדינה דמוקרטית? איזו?
7. על איזה רקע נפגעה זכותו של האדם?
8. גבשו עמדה משותפת בנוגע למקרה וכתבו תגובה לפוסט המקורי.

שלום חברים יקרים!

21. מה דעתכם על הפוסט ועל הכותב/ת שלו?
22. האם קיימת במקרה המתואר בפוסט פגיעה בזכות של אדם במדינה דמוקרטית? איזו?
23. על איזה רקע נפגעה זכותו של האדם?
24. גבשו עמדה משותפת בנוגע למקרה וכתבו תגובה לפוסט המקורי.

שלום חברים יקרים!

17. מה דעתכם על הפוסט ועל הכותב/ת שלו?
18. האם קיימת במקרה המתואר בפוסט פגיעה בזכות של אדם במדינה דמוקרטית? איזו?
19. על איזה רקע נפגעה זכותו של האדם?
20. גבשו עמדה משותפת בנוגע למקרה וכתבו תגובה לפוסט המקורי.

שלום חברים יקרים!

13. מה דעתכם על הפוסט ועל הכותב/ת שלו?
14. האם קיימת במקרה המתואר בפוסט פגיעה בזכות של אדם במדינה דמוקרטית? איזו?
15. על איזה רקע נפגעה זכותו של האדם?
16. גבשו עמדה משותפת בנוגע למקרה וכתבו תגובה לפוסט המקורי.

שלום חברים יקרים!

9. מה דעתכם על הפוסט ועל הכותב/ת שלו?
10. האם קיימת במקרה המתואר בפוסט פגיעה בזכות של אדם במדינה דמוקרטית? איזו?
11. על איזה רקע נפגעה זכותו של האדם?
12. גבשו עמדה משותפת בנוגע למקרה וכתבו תגובה לפוסט המקורי.

הבחירות של 1992

(מתוך "ממשלת רבין והציבור הערבי", קרן ברל כצנלסון ספטמבר 2018)

מיד לאחר הבחירות לכנסת ה-13 התברר שגוש ה-56 מנדטים של מפלגת העבודה ומר"צ (44 מנדטים למפלגת העבודה; 12 מנדטים למר"צ) תלוי לחלוטין בחמשת חברי הכנסת של חד"ש ומד"ע (3 מנדטים לחד"ש; 2 מנדטים למד"ע). מציאות זו הביאה לכך שלראשונה מאז קום המדינה נוהל משא ומתן ישיר בין מפלגת השלטון לבין מפלגות ערביות על כניסה לממשלה. עצם קיום המו"מ העניק לחד"ש ולמד"ע (המפלגה הדמוקרטית-הערבית) עמדת כוח והשפעה שלא הייתה קיימת בממשלות קודמות. בפגישתו הראשונה לאחר הבחירות עם חברי הכנסת הערבים אמר רבין שכאזרח ישראל הוא מתבייש במצבם של ערביי-הארץ.

עמדתה של מד"ע, לדוגמא, זכתה לתמיכה מחלקים שונים ומפתיעים בציבוריות הערבית. לדוגמא, שיח עבדאללה נימר דרוויש, מנהיגה של התנועה האיסלאמית, הכריז שהוא מתכוון להצביע למפלגה. מד"ע תמכה בפתרון הבעיה הפלסטינית, המבוסס על הכרה בזכותם של הפלסטינים להגדרה עצמית וב"סיום הכיבוש ובנסיגה מהשטחים הערביים הכבושים והקמת מדינה פלסטינית עצמאית לצד מדינת ישראל". כמו כן, מד"ע כחד"ש, קראו להענקת שוויון אזרחי מלא לערביי-הארץ.

מפלגת העבודה הציגה למפלגות הערביות מסמך התחייבות שענה על מרבית הדרישות של חד"ש ומד"ע. לדוגמא, מפלגת העבודה התחייבה ש"הממשלה תשנה את סדר העדיפויות בהקצאת המשאבים הכספיים מתקציב המדינה וכספים שיגיעו מבחוץ"; "הממשלה תפעל לשילובם המלא של האזרחים הערבים ודרוזים בישראל בכל תחומי חייה של המדינה תוך כיבוד ייחודם הדתי והתרבותי, ותפעל להבטחת השוויון בין כל אזרחי המדינה"; "הממשלה תפעל לסגירת פערים בין היישוב היהודי לערבי בתחומי החינוך, תעשייה ומלאכה, חקלאות, שיכון, נוער וצעירים ושירותי בריאות"; "יכובד הלכה למעשה מעמדה הרשמי של השפה הערבית במשרדי הממשלה ובמוסדות ציבור"; ועוד.

עד כמה תמיכת המפלגות הערביות הייתה בעלת משמעות לקיום הממשלה תלמד הפרשה הבאה: ביום הצגת הממשלה החדשה הודיעה ש"ס במפתיע שלא תצביע בעד הממשלה כל עוד קיומה יהיה תלוי רק בקולותיה (מלבד אלו של מפלגת העבודה ומר"צ). לבקשת מפלגת העבודה, ראש סיעת חד"ש, תופיק זיאד, הורה על תמיכה בממשלה - וכך אכן קרה. במילים אחרות, ללא תמיכת המפלגות הערביות, ממשלת רבין לא הייתה קמה. למעשה, על אף שש"ס (6 מנדטים) הצטרפה לממשלה, היא פרשה ממנה בספטמבר 1993 בעקבות החתימה על הסכמי אוסלו. כך, שבפועל, ממשלת רבין נשענה על קואליציה בת 56 מנדטים ו"בלוק חוסס" של 5 מנדטים מהמפלגות הערביות.

חד"ש לא ביקשה להיות חברה בקואליציה משום שהייתה חלוקה על קווי-היסוד שלה, אולם עמדה על זכותה לחברות בכל ועדות הכנסת. מד"ע, מנגד, הביאה בגלוי את שאיפתה לקחת חלק בקבלת ההחלטות ולהצטרף כשותפה מלאה לשולחן הממשלה. בקשה זו נדחתה. לא נרחיב פה על הדיון

הציבורי בחברה הערבית על כניסה/אי-כניסה לממשלה, ורק נציין שלא הייתה הסכמה בקרב הנהגת החברה הערבית לכך שהזמן בשל למינוי שר ערבי. מכל מקום, הסכמה על "גוש חוסס" הייתה.

אין להקל ראש בהחלטתו של רבין להסתמך על תמיכת חברי-הכנסת הערבים. בזמן המשבר הממשלתי בשנת 1990, שמעון פרס לא יכול היה להקים ממשלה בגלל התנגדות פנימית להישענות על חברי-הכנסת הערבים. שנתיים מאוחר יותר, רבין אزر עוז ואמר בפגישתו הראשונה עם חברי-הכנסת הערבים שהוא מתבייש כאזרח ישראלי במצבם של הערבים בישראל.

הממשלה ו"הגוש החוסס" הוכרעו באמצעות שלוש יריות בכיכר מלכי ישראל ב-4 בנובמבר 1995. עם עליית ממשלת נתניהו ב-1996 תמה תקופת "הגוש" וזו לא חזרה עד כה.

הישגי ממשלת רבין

בשלושה תחומים מרכזיים הייתה מדיניותה של ממשלת רבין בגדר חידוש ותפנית: (א) הכרה פומבית באפלייתם המתמשכת, (ב) השקעה גדולה (כלכלית וכדומה) בתיקון האפליה (וג) - במשא ומתן המדיני עם הפלסטינים.

הנה מספר הישגים בולטים:

- בין שנת 1993 ל-1994 הוגדלו המענקים ליישובים ערבים ב-169 מיליון שקל. גידול זה בא בתוספת לגידול המענקים בהיקף של 196 מיליון שקל בשנת 1993 בהשוואה לשנת 1992.
- הוכפלו תקציבים לפרויקטי תשתית מ-40 מיליון שקל (1993) ל-82.7 מיליון שקל ב-1994.
- ב-1995 הוקצבו 65.9 מיליון שקל (כולל השקעות מע"צ) לביצוע תשתיות, פיתוח, סלילה ושיפוץ מוסדות ציבור במגזר הערבי. כמו כן, לראשונה הועמד תקציב ייחודי לשיפוץ מוסדות ציבור במגזר הערבי.
- ב-1995 הקציב משרד הבינוי והשיכון 37.9 מיליון שקל למגזר הערבי, לעומת 26.5 מיליון שקל ב-1994.
- ב-1995 הוקצו 65.5 מיליון שקל לביצוע עבודות תשתית ופיתוח ולהכשרת שטחים שיאפשרו שיווק מגרשים חדשים לבנייה במגזר הבדואי.
- בתשנ"ה נבנו במגזר הערבי והדרוזי 400 כיתות לעומת 270 כיתות שנבנו בתשנ"ד.
- גדל מספר המועדוניות מ-51 בתשנ"ג ל-54 בתשנ"ג ול-89 בתשנ"ה.
- הוקמו 48 מרפאות לאם ולילד.
- ביטול האפליה בקצבאות ילדים: עד אז הקצבאות ניתנו לפי מבחן הכנסה ולפי הבחנה בין יוצאי צבא לכאלו שאינם.
- ננקטה מדיניות של העדפה מתקנת בתחום החינוך; נוספו שעות לימוד וכיתות לימוד.

מתוך הסעיפים שהוסכמו בין מפלגת העבודה לבין חד"ש ומד"ע חלה התקדמות משמעותית רק בחלק מהסעיפים והיו נושאים שלא קודמו כלל. עם זאת, "בתקופת ממשלה זו ניכר צמצום ניכר של הפערים בתקציבים בין האוכלוסייה היהודית לערבית" (מדיניות הממשלה כלפי האזרחים הערבים, סיכוי, 2005).

לקראת הימים הבאים

בעצרת השנתית לזכר יצחק רבין (2017) אמר ת'אבת אבו ראס, מנכ"ל שותף ביוזמת קרן אברהם את הדברים הבאים :

"רבין לגבינו [האזרחים הערבים] היה בעיקר חלוץ האזרחות המשותפת. רבין היה מי שנתן לגיטימציה לשותפות עם האזרחים הערבים ועם קולם בכנסת. הוא הסתמך על קולות הערבים ולא התבייש בכך. אזרח הוא אזרח הוא אמר, וגם עשה. עד לכהונתו לא היה כדבר הזה. לדאבון הלב, גם אחריה לא. 'פשעו הגדול', במרכאות כפולות ומכופלות, היה לא רק הבנת הצורך בעלייה על דרך השלום אשר תוביל להקמת מדינה פלסטינית לצד מדינת ישראל, אלא גם העובדה שראה את האזרחים הערבים ככשרים ולגיטימיים. הרצח הנפשע של רבין כוון בדיוק נגד שתי המטרות האלה: נגד סיום הכיבוש ונגד השותפות השוויונית בין יהודים וערבים בתוך ישראל ובארץ כולה".